Funded by the European Union

UDHËZUES PËR TESTIMIN, PARANDALIMIN E HIV-IT DHE MBROJTJEN E PRIVATËSISË

SHËNDETI YT, TË DREJTAT E TUA, PRIVATËSIA JOTE

Kujt i dedikohet ky udhëzues?

Të rinjve në Kosovë, veçanërisht atyre nga veriu i Kosovës, që dëshirojnë të informohen për shëndetin seksual, testimin për infeksionet seksualisht të transmetueshme, qasjen në shërbimet parandaluese dhe mbrojtjen e të drejtave të tyre. U dedikohet të gjithëve, pavarësisht orientimit seksual, identitetit gjinor apo përvojave të mëparshme me institucionet shëndetësore.
Këtu do të gjesh informacione konkrete se ku të drejtohesh, çfarë të presësh gjatë testimit, si të kesh qasje në PrEP dhe PEP dhe kujt t'i drejtohesh nëse privatësia jote nuk respektohet.

Me rëndësi

Ky udhëzues ka karakter informues dhe nuk zëvendëson kontrollin mjekësor, këshillën e mjekut apo ndihmën juridike individuale. Para se të shkosh, verifiko disponueshmërinë, orarin dhe kushtet e ofrimit të shërbimeve.

Përmbajtja

01 Shëndeti seksual dhe parandalimi

02 Si të mbrohesh?

03 Ku mund të testohesh

04 Si zhvillohet testimi në CSGD

05 Si të marrësh PrEP-in

06 Të drejtat e tua dhe mbrojtja e privatësisë

07 Si të paraqesësh ankesë

01

Shëndeti seksual dhe parandalimi

SHËNDETI SEKSUAL DHE PARANDALIMI

Pse është i rëndësishëm testimi i rregullt?

Infeksionet seksualisht të transmetueshme (IST) mund të jenë të pranishme pa simptoma të dukshme. Testimi ndihmon në zbulimin në kohë të infeksionit, fillimin e trajtimit të duhur dhe uljen e rrezikut të transmetimit dhe komplikimeve, përfshirë problemet me fertilitetin. Biseda me një profesionist shëndetësor të ndihmon të zgjedhësh testet e duhura dhe kohën e testimit.

Për çfarë dhe si bëhet testimi?

- **HIV.**
  Transmetohet, ndër të tjera, përmes kontaktit seksual dhe gjakut. Mund të bëhet një test i shpejtë me gjak nga gishti ose një test laboratorik me gjak venoz (p.sh. testi i kombinuar antigjen/antitrupa).

- **Sifilizi.**
  Mund të shkaktojë plagë pa dhimbje, skuqje të lëkurës ose të mos shfaqë simptoma. Zakonisht testohet me mostër gjaku.

- **Gonorrea dhe klamidia.**
  Janë infeksione bakteriale që shpesh nuk kanë simptoma. Varësisht nga lloji i kontaktit, merret një mostër urine ose një strisho e përshtatshme (gjenitale, rektale ose nga fyti).

- **HPV.**
  Transmetohet edhe përmes kontaktit të drejtpërdrejtë të lëkurës dhe mukozave. Kontrolli, testi për HPV ose PAP-testi bëhen sipas indikacionit mjekësor; jo të gjitha këto procedura janë të përshtatshme për çdo person.

- **Hepatiti B dhe C.**
  Testohen me mostër gjaku. Bisedo me një profesionist shëndetësor për mundësitë e testimit dhe vaksinimin kundër hepatitit B.

02

Si të mbrohesh?

Prezervativët dhe lubrifikantët

Përdorimi i duhur i prezervativëve ul rrezikun e HIV-it dhe IST-ve të tjera; mbrojtja nuk është absolute.

PrEP

Bar që merret para ekspozimit ndaj HIV-it. Kur përdoret sipas udhëzimeve, ul rrezikun e transmetimit seksual të HIV-it me rreth 99%. Nuk mbron nga IST-të e tjera. Regjimin e përdorimit e përcakton mjeku; përdorimi sipas nevojës nuk është i përshtatshëm për të gjithë.

PEP

Parandalim urgjent pas ekspozimit të mundshëm ndaj HIV-it: fillohet sa më shpejt, jo më vonë se 72 orë pas ekspozimit, dhe terapia zakonisht zgjat 28 ditë.

DoxyPEP dhe vaksinimi

Përdorimi parandalues i doksiciklinës mund të jetë një mundësi për persona të caktuar, pas vlerësimit nga mjeku, asnjëherë me iniciativë personale. Vaksina kundër HPV-së mbron nga disa tipe të rëndësishme të HPV-së; informohu edhe për vaksinën kundër hepatitit B.

03

Ku mund të testohesh

Mitrovica e Veriut

Instituti i Transfuzionit, QKS Mitrovicë – Anri Dinana, 40000. Kërko qendrën për dhurim vullnetar të gjakut. Test i shpejtë falas për HIV, anonim dhe konfidencial, pa letërnjoftim apo librezë shëndetësore.
Instituti i Shëndetësisë Publike, QKS Mitrovicë – Anri Dinana, 40000. Teste falas për gonorre dhe klamidia, me librezë shëndetësore.

CSGD – Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore, Prishtinë

Kontakto për adresën e saktë: +383 49 112 223; +383 49 940 949 (terminet).
info@csgd-ks.org • www.csgd-ks.org
Facebook: CSGD Kosovo • Instagram: @csgdkos
Orari: 10:00–16:00; me marrëveshje edhe jashtë orarit. Teste të shpejta falas për HIV, sifiliz dhe hepatit B. Testim anonim me kod unik, pa letërnjoftim apo librezë shëndetësore. Për vendin dhe datën e klinikës mobile: +383 49 940 949.

Qendra Labyrinth, Prishtinë

Adresa: Gazmend Zajmi 156. Telefoni: 038 230 104.
Kontakti: www.labirinti-ks.org • Facebook: Qendra Labyrinth
Orari dhe shërbimet: 10:00–16:00, pa caktim paraprak të terminit; testim falas dhe anonim për HIV, hepatit B dhe C.

Klinika Infektive e QKUK-së, Prishtinë

Adresa: Lagjja e Spitalit, 10000 Prishtinë. Kërko Qendrën për Këshillim dhe Testim Vullnetar për HIV.
Kontakti: 038 500 600 (centrali i QKUK-së). Telefono për të konfirmuar terminin.
Shërbimet: Sipas të dhënave të ofruara, test i shpejtë falas për HIV, anonim dhe konfidencial, pa letërnjoftim apo librezë shëndetësore. Gjatë vizitës për PrEP ofrohen edhe teste për sifiliz, hepatit B dhe C.

04

Si zhvillohet testimi në CSGD

1. Cakto vizitën

Telefono në +383 49 940 949, dërgo një mesazh në Facebook ose Instagram apo shkruaj në info@csgd-ks.org. Personeli do të të tregojë ku të shkosh dhe kur mund të shkosh. Nëse vjen nga veriu i Kosovës, pyet edhe në cilën gjuhë ofrohet këshillimi.

Shembull i mesazhit

Përshëndetje, dëshiroj të bëj një test për HIV. Kur mund të vij, ku ndodheni dhe a ofrohet këshillimi në gjuhën serbe?

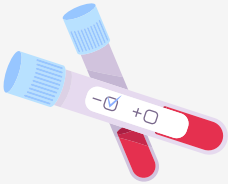
Testimi bëhet për personat madhorë (18+), ndërsa për personat nën 18 vjeç kërkohet pëlqimi i prindërve ose kujdestarit. Nëse je nën 18 vjeç, informohu në mënyrë konfidenciale për kushtet që vlejnë për ty!

2. Bisedo me këshilltarin

Do të të presë një punonjës i terrenit ose këshilltar për testim. Para testit do të marrësh shpjegime për HIV-in, AIDS-in, IST-të e tjera, mënyrën e transmetimit dhe vetë testin. Mund të tregosh çfarë të shqetëson dhe kur ka ndodhur ekspozimi i mundshëm. Ke të drejtë të bësh pyetje dhe të vendosësh nëse dëshiron të testohesh.

3. Bëje testin dhe merre rezultatin

Për testin e shpejtë të HIV-it merret një pikë gjaku nga gishti. Sipas përshkrimit të ofruar për shërbimin e CSGD-së, rezultati zakonisht merret brenda rreth 15 minutave. Këshilltari të shpjegon kuptimin e rezultatit.

Rezultat negativ:
Do të bisedoni për parandalimin. Nëse kontakti ka ndodhur së fundmi, testi mund të mos e zbulojë ende infeksionin. Këshilltari do të të rekomandojë kur ta përsëritësh testin.

Rezultat reaktiv:
Nuk nënkupton diagnozë përfundimtare. Nevojitet një test konfirmues në laboratorin referent të Institutit Kombëtar të Shëndetësisë Publike të Kosovës (IKSHPK), në Prishtinë. Me pëlqimin tënd, këshilltari mund të caktojë terminin dhe të të shoqërojë. Nëse konfirmohet HIV-i, mund të të ofrojë mbështetje deri në fillimin e trajtimit antiretroviral në Klinikën Infektive të QKUK-së.

Nëse ekspozimi i mundshëm ndaj HIV-it ka ndodhur në 72 orët e fundit
Drejtohu menjëherë në Klinikën Infektive të QKUK-së për vlerësimin e nevojës për PEP. Mos prit rezultatet e testimit apo një termin të rregullt. PEP-i është falas dhe merret në këtë klinikë.

05

Si të marrësh PrEP-in

Procedura praktike në Klinikën Infektive të QKUK-së

PrEP-i është një bar parandalues për personat që nuk kanë HIV, por që mund të ekspozohen ndaj virusit. Vendimin nëse PrEP-i është i përshtatshëm për ty e merr së bashku me mjekun. Informacionet në vijim për procedurën lokale bazohen në draftin e ofruar.

1. Vizita e parë

Mund të shkosh në Klinikën Infektive të QKUK-së në Prishtinë të martën, të mërkurën ose të enjten nga ora 11:00 deri në 13:00 dhe të kërkosh PrEP. Nuk nevojitet udhëzim nga mjeku familjar. Konfirmo terminin para se të shkosh. Nëse dëshiron ndihmë, telefono CSGD-në në +383 49 940 949; ekipi mund të të informojë, të caktojë terminin dhe të të shoqërojë në klinikë.

2. Analizat para fillimit

Sipas përshkrimit të shërbimit, në klinikë bëhen teste të shpejta për HIV, sifiliz, hepatit B dhe C, si dhe analiza e kreatininës për vlerësimin e funksionit të veshkave. Para fillimit të PrEP-it duhet të konfirmohet se nuk ke HIV. Mjeku vlerëson rezultatet dhe nevojën eventuale për analiza shtesë ose trajtim.

3. Marrja e tabletave

Infektologu shqyrton rezultatet dhe shpjegon mënyrën e përdorimit të barit. Nëse mund të fillosh PrEP-in, në klinikë merr një pako me 30 tableta për një muaj përdorimi të përditshëm. Sipas të dhënave të ofruara, vizita me testim, këshillim dhe marrje të barit zakonisht zgjat rreth 20–30 minuta.

4. Shpenzimet dhe kushtet

PrEP-i dhe analizat që lidhen me këtë shërbim janë falas për qytetarët e Kosovës dhe personat me leje të përkohshme qëndrimi. Verifiko cilat dokumente nevojiten për marrjen e barit dhe si regjistrohen të dhënat e tua; testimi anonim dhe marrja e terapisë nuk janë domosdoshmërisht e njëjta procedurë.

5. Kontrollet mjekësore

Pas muajit të parë, kthehesh për kontroll dhe për një pako të re. Testi për HIV përsëritet rregullisht, ndërsa mjeku përcakton kur duhen kontrolluar funksioni i veshkave dhe infeksionet e tjera. Nëse mund të vazhdosh terapinë, pas kontrollit të parë zakonisht të jepen tri pako për tre muaj përdorimi të përditshëm.

PrEP-i nuk e zëvendëson PEP-in pas një ekspozimi të kohëve të fundit dhe nuk mbron nga infeksionet e tjera seksualisht të transmetueshme. Mos e ndrysho regjimin e përdorimit dhe mos e ndërprit barin pa u konsultuar me mjekun.

06

Të drejtat e tua dhe mbrojtja e privatësisë

E drejta për dinjitet, pëlqim të informuar dhe fshehtësi mjekësore

Në sistemin shëndetësor ke të drejtë për trajtim profesional, respekt dhe mbrojtje të të dhënave të tua. Ligji nr. 2004/38 për të drejtat dhe përgjegjësitë e banorëve të Kosovës në sistemin shëndetësor, me ndryshimet sipas Ligjit nr. 08/L-051, dhe Ligji nr. 06/L-082 për mbrojtjen e të dhënave personale përbëjnë bazën e këtyre të drejtave.

Tri të drejtat themelore

- **Dinjiteti dhe mosdiskriminimi.**
  Ke të drejtë për kujdes shëndetësor pa diskriminim dhe për respektimin e dinjitetit personal (nenet 4 dhe 6 të Ligjit nr. 2004/38). Askush nuk duhet të të poshtërojë apo të të gjykojë për shkak të veçorive të tua personale.

- **Informimi dhe pëlqimi.**
  Ke të drejtë të marrësh shpjegime të kuptueshme për gjendjen tënde, procedurën e propozuar dhe pasojat e mundshme, si dhe të vendosësh për ndërhyrjen në përputhje me ligjin (nenet 9 dhe 10). Ligji parashikon raste të veçanta dhe përjashtime.

- **Privatësia dhe konfidencialiteti.**
  Neni 20 mbron të dhënat shëndetësore dhe të mundëson të përcaktosh, brenda kornizës ligjore, se kush mund të marrë informacione për shëndetin tënd. Ke të drejtë të kërkosh bisedë dhe kontroll pa praninë e personave të panevojshëm.

Anonimiteti nuk është i njëjtë me konfidencialitetin

Testimi anonim:
Shërbimi ofrohet pa regjistrimin e identitetit tënd, për shembull përmes një kodi unik.

Testimi konfidencial:
Identiteti mund të regjistrohet, por të dhënat duhet të mbrohen dhe të jenë të qasshme vetëm për personat e autorizuar me ligj.

Kur mund të zbulohen informacionet?

Të dhënat shëndetësore, të dhënat për jetën seksuale dhe orientimin seksual gëzojnë mbrojtje të veçantë (neni 8 i Ligjit nr. 06/L-082). Zbulimi i paautorizuar i rezultateve ose diagnozës mund të sjellë përgjegjësi disiplinore, civile, administrative ose penale, varësisht nga rrethanat. Konfidencialiteti nuk është absolut: bazë ligjore mund të ekzistojë, për shembull, në rastin e raportimit të detyrueshëm të sëmundjeve, mbrojtjes së jetës ose mbrojtjes së fëmijës. Informohu për bazën konkrete ligjore dhe vëllimin e të dhënave që zbulohen.

Pyet para testimit

A është testi anonim apo konfidencial? Kush i sheh rezultatet? A ruhen të dhënat e mia personale? Në cilat raste të dhënat duhet t'u përcillen personave të tjerë?

07

Si të paraqesësh ankesë

1. **Drejtohu institucionit shëndetësor**
Paraqit një ankesë me shkrim në institucionin ku ka ndodhur shkelja e të drejtave. Sipas nenit 24 të Ligjit nr. 2004/38, afati për ankesë është 60 ditë nga incidenti, ndërsa institucioni duhet të shqyrtojë pretendimet dhe të japë përgjigje me shkrim brenda 10 ditëve të punës. [4] Ruaje një kopje të ankesës dhe dëshminë e dorëzimit.

2. **Agjencia për Informim dhe Privatësi (AIP)**
Nëse mendon se të dhënat e tua personale janë përpunuar ose zbuluar pa autorizim, mund t'i drejtohesh drejtpërdrejt AIP-së. Agjencia mund ta shqyrtojë rastin dhe të shqiptojë masa në përputhje me ligjin. Nëse nuk vepron lidhur me ankesën ose nuk të informon për ecurinë apo rezultatin e saj brenda tre muajve, ligji parashikon mundësinë e mbrojtjes gjyqësore.
Kontakti: info.aip@rks-gov.net • aip.rks-gov.net
Formulari i ankesës: aip.rks-gov.net/sq/ankesat/

3. **Inspektorati Shëndetësor dhe institucioni kompetent**
Nëse përgjigjja e institucionit shëndetësor nuk të kënaq ose mendon se veprimi ka qenë joprofesional apo i kundërligjshëm, drejtohu institucionit kompetent ndaj të cilit institucioni shëndetësor është përgjegjës ose Inspektoratit Shëndetësor për shqyrtim dhe mbikëqyrje eventuale. Ankesa në institucion nuk i përjashton rrugët e tjera ligjore të mbrojtjes.

4.

Policia, prokuroria dhe gjykata

Nëse dyshon për një vepër penale, mund të paraqesësh kallëzim në polici ose prokurori. Për mbrojtje gjyqësore ose kompensim të dëmit, informohu për ndihmën juridike dhe afatet që vlejnë për rastin tënd.

Çfarë duhet të përfshish në ankesë?

Datën dhe vendin e incidentit, emrin e institucionit, përshkrimin e ngjarjes, personat që kanë qenë të pranishëm, të dhënat që janë zbuluar ose të drejtën që është shkelur, dëshmitë që ke dhe çfarë kërkon nga organi kompetent. Mos zbulo më shumë të dhëna të ndjeshme sesa është e nevojshme.

Shembull i një ankese të shkurtër

Më datë _____ në institucionin _____ ka ndodhur si vijon: _____. Konsideroj se me këtë është shkelur e drejta ime për _____. Ju lutem të shqyrtoni pretendimet, të ndërmerrni masat e duhura dhe të më jepni përgjigje me shkrim. Ju lutem t'i mbroni të dhënat e mia personale gjatë procedurës.

Informohu.
Mbroje shëndetin tënd.
Privatësia jote nuk është privilegj,
por një e drejtë e mbrojtur me ligj.

Ky udhëzues është hartuar në kuadër të projektit "Together for LGBTQI+ Equality: Empowering Rights and Privacy", të cilin UPSK e zbaton si pjesë të projektit më të gjerë rajonal "Together for LGBTQI+ Equality", të udhëhequr nga Qendra për Edukim Qytetar (CGO), në partneritet me organizatat ERA – Aleanca për të Drejta të Barabarta të Personave LGBTI për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë, Queer Montenegro, Queer Center nga Shkupi, Tuzlanski otvoreni centar, OJQ-ja OMSA nga Shqipëria dhe Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore nga Kosova.

Projekti financohet nga Bashkimi Evropian dhe bashkëfinancohet nga Ministria e Zhvillimit Rajonal, Investimeve dhe Bashkëpunimit me OJQ-të në kuadër të Qeverisë së Malit të Zi.

Përmbajtja e udhëzuesit është përgjegjësi ekskluzive e UPSK-së dhe qëndrimet e shprehura nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht qëndrimet e Bashkimit Evropian, Ministrisë së Zhvillimit Rajonal, Investimeve dhe Bashkëpunimit me OJQ-të, CGO-së apo të partnerëve të projektit.